

Kulttuurikasvatus osana Keski-Savon seudullista OPS:ia

Lastenkulttuurikeskus Verso on mukana valtakunnallisessa *Kulttuurivoltti-hankkeessa*, joka edistää kulttuurikasvatussuunnitelmia kunnissa. Verson Kulttuurivoltti-pilotin tavoitteena on kevään aikana käynnistää kulttuurikasvatussuunnitelmatyö osana Keski-Savon seudullisen opetussuunnitelman perusteiden laatimista. Tavoitteena on, ettei lapsen kulttuuri-identiteetin tarvitse tuki olisi maksullisten harrastusten varassa, vaan **kulttuurikompetenssi ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset** jakautuisivat **tasa-arvoisesti kaikkien lasten hyödyksi** osana koulupäivää.

Kunnalliset kulttuuritoimijat ovat toivoneet Versolta koko **Keski-Savon kattavaa raamia** kulttuurikasvatussuunnitelmalle. Raamin sisällä kunnissa voidaan tehdä kuntakohtaisia painotuksia sisältäviä kulttuurikasvatussuunnitelmia. Keski-Savon alueella vain Pieksämäen kaupungilla on käytössään kulttuurikasvatussuunnitelma, ”KOPS”. Varkauden kaupungissa KOPS-työ on aloitettu, mutta suunnitelma jäi keskeneräiseksi eikä sitä otettu käyttöön.

Tavoitteena on ottaa OPSin 2016 yhteydessä Keski-Savossa käyttöön kuntien yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma, jonka toteutusta Verso koordinoi seudullisesti.

Mikä on kulttuurikasvatussuunnitelma?

Kymmenesosa Suomen kunnista on ottanut käyttöön perusopetuksen kulttuurikasvatuksen suunnitelman. Näissä kunnissa lapset ja nuoret pääsevät tasavertaisesti tutustumaan kulttuuriin, kulttuuriperintöön ja taiteeseen sekä osallistumaan itse kulttuurin tuottamiseen.

Kulttuurikasvatussuunnitelma on kunnan toimintasuunnitelma, jossa kirjataan konkreettiset toimet koulun ja kulttuurilaitosten yhteistyötä varten. **Suunnitelma antaa raamin** koulun ja kulttuuritoimijoiden systemaattiselle yhteistyölle sekä lapsen kulttuuri-identiteetin huomioimiselle. Lähtökohtana on kunnan oma kulttuuritarjonta ja kulttuuriperintö.

Kulttuurikasvatuksessa annetaan tilaa lasten ja nuorten omaehtoiselle toiminnalle ja moninaiselle kulttuuriperinnölle sekä tarjotaan koko ikäryhmälle kulttuurielämyksiä ja mahdollisuus luovuuteen, esim.

- Kulttuuriin, kulttuuriperintöön ja taiteeseen tutustuminen ja osallistuminen
- Työskentely työpajassa taiteilijan/taidekasvattajan avulla
- Oheismateriaalin/verkkomateriaalin käyttö
- Omaan ja toisten luovuuteen ja kulttuuriperintöön tutustuminen, esim. omien teosten esille tuominen ja jakaminen ryhmässä

Kulttuurikasvatussuunnitelma **koskee kaikkea opetusta**, ei vain taide- ja taitoaineita. Suunnitelma pohjaa kunnan omaan kulttuuritarjontaan ja kulttuuriperintöön sekä lasten ja nuorten omaehtoiseen toimintaan. Järjestelmällinen kulttuurikasvatussuunnitelma takaa lapsille ja nuorille tasavertaisen mahdollisuuden osallistua ympäröivään kulttuuriin.

MUISTIO: Keski-Savon kulttuuritoimijoiden tapaaminen 24.2.2015

Keski-Savon kunnalliset kulttuuritoimijat kokoontuivat Soisalo-opistolla Varkaudessa 24.2.2015. Tilaisuudessa kartoitettiin olemassa oleva koululaisille suunnattu kulttuuritoiminta ja käytiin keskustelua kulttuurikasvatuksen ja seudullisen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden linkittymisestä.

Sivistystoimi/kulttuuritoimi:

Maarika Kasonen, sivistysjohtaja, Heinävesi
Johanna Vesterinen, sivistysjohtaja, Leppävirta
Tiina Silvast-Törrönen, vapaa-aikasihteeri, Pieksämäki

Kirjasto:

Mauri Venäläinen, kirjastotoimenjohtaja, Heinävesi
Katriina Leväinen, osastonjohtaja, Varkaus
Marja Annala, kirjastotoimenjohtaja, Leppävirta
Irma Raatikainen, vt kirjastonjohtaja, Toenperän kirjasto

Museo:

Hanna-Kaisa Melaranta, museotoimenjohtaja, Varkaus

Nuorisopalvelut:

Anneli Heikkinen, osallisuuskoordinaattori, Varkaus
Senja Nevaharju, nuorisonohjaaja, Varkaus
Petteri Vaalimaa, erityisnuorisotyöntekijä, Varkaus

Soisalo-opisto:

Janne Juutilainen, vaskisoitonopettaja, Varkaus
Terhi Siippainen, kulttuurituottaja, Lastenkulttuurikeskus Verso

Uudet opetussuunnitelman perusteet ovat käytössä elokuussa 2016. Keski-Savon OPSin perusteet ovat valmiit keväällä 2016. OPS pitää sisällään paljon **yhteistyömahdollisuuksia**, joissa kulttuuritoimijoilla on oma roolinsa. Kulttuurikasvatus osana ops-työtä koetaan hyvänä asiana. Se tuo **tasavertaisuutta**. Verson kautta koordinoitu yhteistyö tuo parempia onnistumisen mahdollisuuksia. Selkeän kulttuurikasvatussuunnitelman kautta **kulttuurityö tulee konkreettisimmaksi ja näkyvämmäksi**. Kuinka kulttuurikasvatussuunnitelma saadaan näkyväksi koulun arjessa? Kuinka suunnitelma jalkautetaan opettajan työkaluksi? Suunnitelma on laadittava siten, että opettajan on **helppo ottaa se käyttöön**.

Keski-Savon kulttuurikasvatussuunnitelman lähtökohtana on OPSin laaja-alaisen osaamisen ympyrä. Jokaisella kulttuuritoimijalla on annettavaa **laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin**. Kulttuurikasvatussuunnitelmassa on mahdollisuus tuoda näkyväksi mitä palveluja on olemassa. Suunnitelmassa tuodaan esiin käytettävissä olevat kulttuuriset keinot osaamisen eri osa-alueiden tukemiseen. Suunnitelma rakennetaan joko luokka-asteittain tai kuten ops rakentuu 1-2lk, 3-6lk ja 7-9lk. Mennäänkö kulttuurikasvatussuunnitelmassa samalla tavoin eteenpäin?

Kunnallisten toimijoiden **tarjonta koululaisille on laaja**. Kulttuuriperintökasvatusta museoilla ja verkossa, pelikasvatusta, mediakasvatusta, sirkus-, kuvataide- ja kädentaitopajoja kouluilla, kirjavinkkausta, tiedonhallintataitoja, tunnetaitokasvatusta draaman keinoin, esityksiä, soitinesittelystä, konsertteja, satutuokioita, nukketeatteria, lukudiplomi-toimintaa, tapahtumayhteistyötä... Kulttuuritoimijoilla on paljon toimintoja, joita viedään kouluille **kysyttäessä tai satunnaisesti**, ei kovin suunnitelmallisesti. Ongelmana on ollut, että kulttuuritoimijat ja nuorisopalvelut eivät tunne koulujen omia aikatauluja, on koeviikkoja, lomina, juhla valmisteluja. Kun aikataulut on hyvissä ajoin etukäteen tiedossa, se **helpottaa yhteistyötä**.

Seudulliseen OPSiin ei kirjata suunnitelmaa kovin tarkasti, eikä kuntakohtaiseenkaan, mutta koulun lukuvuosisuunnitelmaan suunnitelma kirjataan tarkasti. Ne hyväksytetään lautakuntatasolla.

Kartoitus Keski-Savossa olemassa olevasta koululaisille suunnatusta kulttuuritoiminnasta

Kunta	Koululaisille suunnattu kulttuuritoiminta
Varkaus	Soisalo-opisto/Verso: Tartu taiteeseen (esiopetus) Verson toiminta Saranat-verkkoportaali Seinätön museo-mobiilisovellus (otettavissa käyttöön kaikissa kunnissa, tällä hetkellä Varkaus) Valtakunnallinen Mennään museoon -viikko lokakuussa Museo käyntikohteena Soisalo-opiston soitinesittelyt ja muiden taideaineiden vierailut kouluissa Soisalo-opiston Kevätruppeema, näyttelyt 9-kortti Wanuva-rock Varpaset – lasten parlamentti ja oppilaskuntien koulutukset (nuorisopalvelut) Nuorisopalvelut: Mediakasvatus-projekteja ja Mediataitoviikko vk7, Po1nt-portaali ym. nuorisotiedotus ja some, 7-luokkien ryhmäytyt ja Silta seiskalle, kädentaito- ja sirkuspajoja kouluilla, Taikastudio kirjastolla Kirjasto: eskareihin vuosittain kirjastoesittely, joissakin kouluissa 1-2lk mukana, kirjavinkkaus kirjastolla ja kouluilla, tapahtumayhteistyö, mm. LukuVarkaus-toiminta, Lukudiplomi ja kirjakassi-toiminta
Pieksämäki	Verso: Tunteiden Tuuli (eskari ja 1lk) Saranat-verkkoportaali Savon radan museo käyntikohteena Soisalo-opiston soitinesittelyt kouluissa KOPS, jossa taiteenlaji+luokka-aste, toimintaa voi valita tarjottimelta 9-kortti Mix-viikko Kirjavinkkaus ym. kirjaston kulttuuripalvelut

Leppävirta	<p>Soisalo-opisto/Verso: Tartu taiteeseen (esiopetus) Verson toiminta Saranat-verkkoportaali Museo käyntikohteena (kotiseutumuseo) Kulttuuritoimi mahdollistaa teatteri- ja konserttavierailuja (koulu järjestää käytänteet, kulttuuritoimi maksaa) Läänintaiteilijat kouluissa Nuorisotoimen kerhotoiminta (avoin ja kutsukerhot) Soisalo-opiston soitinesittelyt ja muiden taideaineiden vierailut kouluissa Kirjasto: satutunnit, Pohjola-Norden-yhteistyö, päiväkotiyhteistyö (eskarit), kirjastonkäytön opetus pääkirjasto + auto, diplomi, kassi, pelipäivä nuorisotoimen kanssa, tulevaisuudessa kirjavinkkaus</p>
Joroinen	<p>Soisalo-opisto/Verso: Tartu taiteeseen (esiopetus) Verson toiminta Saranat-verkkoportaali Museo käyntikohteena (Kotiseutumuseossa joka toinen vuosi 5-6lk toimintapäivä) Soisalo-opiston soitinesittelyt ja muiden taideaineiden vierailut kouluissa Toenperän kirjasto: Lukukettu-lukudiplomi, kirjastonhoitajan vierailut joka koulussa, kirjavinkkaus, tiedonhaun opetus ym., yläkoululle tiedonhaun opetus, Lukukoira-toiminta pienille koululaisille, Toenperän kirjaston nukketeatteri kiertää kouluilla Pienet projektit, mm. seinämaalaukset Hilpeä Hämärä -tapahtuma Kulttuuritoimen tuottamat esitykset joka ikäluokalle</p>
Heinävesi	<p>Soisalo-opisto/Verso: Tartu taiteeseen (esiopetus) Verson toiminta Saranat-verkkoportaali Museo käyntikohteena Soisalo-opiston soitinesittelyt ja muiden taideaineiden vierailut kouluissa Kirjasto: Lukudiplomi-toiminta, e-materiaalit koulujen käyttöön, Nukketeatteri-esitykset Otto Kotilaisen koululla, kirjaston Pelipiste Kirjailija kouluihin -hanke Nuorisopalvelut, yhteistyön kehittämismahdollisuudet</p>

MUISTIO: Keski-Savon perusopettajien VESO-päivä 14.3.2015

Keski-Savon Veso-päivään linkitetyssä kulttuurikasvatustyöpajassa pureuduttiin kulttuurikasvatussuunnitelman merkitykseen ja mahdollisuuksiin ensin kulttuuritoimijoiden vetämän keskustelevan luennon pohjalta, sitten eri aihepiireihin jaetun pienryhmätyöskentelyn kautta. Jokainen opettaja osallistui pienryhmään, jossa keskustelua veti yksi kulttuuritoimijoista. Nopealla menetelmällä kerättiin opettajien kokemuksia jo olemassa olevasta yhteistyöstä kulttuuritoimijoiden kanssa sekä toiveita tulevalle yhteistyölle. Erityisesti esiin nousi kulttuuriperintökasvatus ja paikallisen kulttuurihistorian korostaminen. Kouluille toivottiin taiteilijavierailuja, joista opettaja saa myös vinkkejä omaan työhönsä.

Paikalla:

Hilkka Happonen, Konnuslahden koulu, Leppävirta
Eija Leskinen, Otto Kotilaisen koulu, Heinävesi
Meri Koskela, Maaselän koulu, Pieksämäki
Petri Tikanmäki, Lehtoniemen koulu, Varkaus
Leena Reinikainen, Luttilan koulu, Varkaus
Minna Multanen, Lehtoniemen koulu, Varkaus
Pekka Huttunen, Otto Kotilaisen koulu, Heinävesi
Merja Husa, Kontiopuiston koulu, Pieksämäki
Pirjo Särkkä, Hiekanpään yläkoulu, Pieksämäki
Riikka Vahteala, Maaselän koulu, Pieksämäki

Terhi Siippainen, Lastenkulttuurikeskus Verso
Nazia Asif, Lastenkulttuurikeskus Verso
Hanna-Kaisa Melaranta, Varkauden museot
Pia Rask-Jussila, Pieksämäen kaupunginkirjasto
Suvi Kuronen, Pieksämäen nuorisotoimi

Kulttuurikasvatus-työpajan muistiot aihealueittain

1. Millainen on koulujen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö kunnassasi tällä hetkellä?

Keskustelun sihteerinä Pia Rask-Jussila, Pieksämäen kaupunginkirjasto

- Verso: työpajat
- Soisalo-opisto; soitinesittelyt, työpajoja
- kirjastot: vierailut, esittelyt, kirjavinkkaus, mediataitoviikko, taidenäyttelyt, teatteriesitykset, kirjakassit
- kuntien kulttuuritoimet: Mix-viikko (Pieksämäki), koululaiskonsertit
- museot: Mennään museoon –viikko, Saranat.fi-sivusto, Piipunjuurella.fi, valmiit tehtäväpaketit koululaisryhmille
- nuorisotoimi: kerhot, vierailut
- seurakunnat/kirkot: esittelyt, konsertit, näyttelyt, kerhot, K12-ihmissuhdetaitokurssi, luostarivierailut
- taiteilijat: kerhot, taideprojektit, vierailut, esim. kirjailijat, kuvataiteilijat

2. Miten kulttuuritarjontaa ja kulttuuritoimijoiden osaamista voidaan hyödyntää opetuksessa huomioiden laaja-alaisen osaamisen tavoitteet?

Keskustelun sihteerinä Hanna-Kaisa Melaranta, Varkauden museot

- kulttuuritoimijoiden jalkautuminen kouluille on tärkeää.
- kulttuuritoimijoiden yhteystiedot tarvitaan verkkoon saataville.
- toiminnallinen yhteistyö opettajien kanssa
- opettajien koulutus
- valmiin materiaalin saattaminen kouluille
- taiteilijavierailut, joissa ohjataan käyttämään menetelmiä opetuksen arjessa
- kerhotoiminta
- sisäisten mallien rikkominen, kaikki opettaa kaikkia
- tukea draamakasvatukseen, kynnystä alemmaksi

3. Millaista tukea kulttuuritoimijat voivat tarjota opettajalle? Entä oppilaalle?

Keskustelun sihteerinä Suvi Kuronen, Pieksämäen nuorisotoimi

Opettajalle:

- opettajat tarvitsevat hengähdystauon ja virkistystä arkeen
- opettaja voi toimia ryhmän tarkkailijana
- kulttuuriosaajat avuksi ikään kuin työnohjaajan roolissa
- tekemällä oppimista, learning by doing
- reflektointi, asioiden jakaminen, vaikuttaa opettajan työssäjaksamiseen
- kulttuurityö yhdessä, opimme toisiltamme
- monipuolisuutta työtappoihin

Oppilaalle:

- elämystä, osallisuutta ja kokemusta, jota koti ei välttämättä mahdollista
- mahdollisuus tutustua uuteen aikuiseen
- virkistystä sekä vaihtelua arkeen
- oppilas voi löytää uuden harrastuksen
- erityisen tuen tarpeessa olevat oppilaat saavat onnistumisen elämyksiä

4. Mikä on kulttuurikasvatuksen yhteinen erityispainotus Keski-Savossa? Mitkä ovat kuntien erityispiirteet, jotka on huomioitava kulttuurikasvatussuunnitelmassa?

Keskustelun sihteerinä Nazia Asif, Lastenkulttuurikeskus Verso

Varkaus

- teollisuuspaikkakunta, sen tuoma kulttuuriperintö
- museot
- teatteritoiminta
- soittokunta
- rakennettu kulttuuriympäristö, esim. Vesitorni, kanavat
- lasten ja nuorten kirjallisuus, LukuVarkaus, Vekara-Varkaus
- taiteilijat

Heinävesi

- luostarit
- metsäpitäjä
- taiteilijat
- musiikkijuhlat
- kansallispuisto Kolovesi, kanavat
- Heinäveden kirkko
- kesän taidenäyttelyt
- teatteritilat kahdella koululla

Pieksämäki

- Nukkekotit
- Poleeni
- rautatieläisyys, Rautatiemuseo, höyryveturi
- Kirkonmäki ja Sylvän pappila
- harrastajateatterit

Leppävirta

- kotiseutumuseo
- kirjasto
- vanha pitäjä, vanha kirkko
- Oravikoski, ”vanha kaivoskaupunki”
- Konnuksen kanava, Orinoron rotko
- Soitinverstas

Yhteiset

- alueen taiteilijat
- kirjastot
- luonto ja vesistöt
- pienet savolaispaikkakunnat, oma paikallinen kulttuuriperintö, museot
- murteet

* Tilaisuudessa ei ollut edustajia Joroisista.

Muuta opettajien kulttuurikasvatustyöpajassa keskusteltua:

- Kulttuuripainotteisuus terävöittää aisteja havainnoimaan. Kulttuurikasvatuksen kautta saa välineitä havainnointiin.
- Elämyksien tuottaminen, aidot kokemukset merkittävä tekijä motivaatiokasvamisessa.
- Kulttuuri on hyvä pitää muistissa ettei kulttuurikasvatusta lakaista kiireessä sivuun, pitää olla tarkkana että kulttuuritoimijat ovat myös aktiivisia. Taistellaan vahvoja tuulimyllyjä vastaan.
- Vaatimuksia on paljon. Opettajille tarvitaan täysi tuki siihen, että opettajat jaksaa. Kulttuurikasvatusta on tehtävä yhteistyönä, ettei opettaja läkähdy uusien vaatimusten alla.

- Aika täyttyy paljon kaikella. Mihin haluan satsata?
- Voisiko olla joku kulttuurinen osa-alue mihin satsataan tiettyinä vuosina?
- Opettajat toivovat pankkia, josta eri kulttuuritahojen yhteystiedot löytyvät
- Kulttuuriperintökasvatus, rakennetun ympäristön muutoksen tarkastelu on kiinnostava osa-alue
- On huomioitava tasa-arvoisuus ja tasavertaisuus
 - monikulttuurisuus, myös Suomen sisällä muuttaneet
 - pieni koulu on kaukana
 - ei saa olla vain opettajan oman mielenkiinnon varassa
 - kuntien säästöpaineeet

Kulttuurikasvatussuunnitelmatyön jatko vuonna 2015

Kevään 2015 aikana eri toimijoiden tapaamisissa on kartoitettu koululaisille suunnattu kulttuuritarjonta ja kysyntä sekä pohdittu niiden kohtaamista. Sekä kulttuuritoimijoiden että opettajien näkökulmista katsottuna avain kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen parantamiseen on kulttuurikasvatussuunnitelma. Keski-Savon alueen kulttuurikasvatuksen painotusta on tullut hyvin esiin, ja mm. kulttuuriperintökasvatuksen näkökulma korostui opettajien tapaamisissa.

Sekä opettajilta että kulttuuritoimijoilta on tullut vahva viesti, että kulttuurikasvatussuunnitelman tulisi olla velvoittava, ei vapaaehtoisuuteen perustuva. Versolta Keski-Savon kulttuuritoimijat toivoivat ”raamia” kulttuurikasvatussuunnitelmille, ja tarkoituksena on jättää suunnitelmaan kuntakohtainen liikkumavara.

Tapaamisten myötä on hahmottunut kulttuurikasvatussuunnitelman pohjaksi kaksitasoinen järjestelmä, jossa on ”velvoittava minimitaso”, jokaisessa kunnassa ja jokaisessa koulussa realistisesti toteutettavissa oleva taso, jonka lisäksi suunnitelmassa tuodaan esiin ”vapaaehtoinen syvempi taso”, josta opettaja voisi poimia ekstraa ja kulttuuritoimijat tuoda esiin kuntakohtaisesti vaihtelevia painotuksia.

Verso-tiimin Keski-Savon kuntien jäsenet (Maarika Kasonen, Heinävesi; Johanna Vesterinen, Leppävirta; Anitta Korhonen, Joroinen; Tiina Silvast-Törrönen, Pieksämäki sekä Hanna-Kaisa Melaranta, Varkaus) kokoontuivat 14.4.2015 OPSiin linkittyvän kulttuurikasvatussuunnitelmatyön parissa. Tilaisuudessa päätettiin, että työtä viedään eteenpäin osana OPS2016-työtä seudullisessa OPS-työryhmässä sekä tarkennettuna syksyn 2015 VESO-päivässä.

Aluksi kirjataan minimitason kulttuurikasvatussuunnitelma, joka pohjautuu kirjastojen, museoiden, Soisalo-opiston ja Verson toimintaan sekä pedagogiseen ICT:n käyttöön. Syventävän tason kulttuurikasvatussuunnitelma kirjataan prosessin toisessa vaiheessa.